

VIDEO A KÖNYVTÁRBAN

SKALICZKI JUDIT

A washingtoni Kongresszusi Könyvtár előrejelzése szerint a 80-as években várhatóan csökken a nyomtatott információhordozók aránya, és a speciális eszközök (videolejátszó berendezések, képteleszkóp stb.) igénybevétele terjed; a szórakoztató és ismeretterjesztő programokat tartalmazó videodokumentumok kölcsönzésével, egyéb jellegű hasznosításával a nyilvános könyvtárak feladatai bővülnek. A 90-es években az összes információnak csupán 50%-a jelenik meg nyomtatott formában.

Ha a könyvtárak nem vonják le a prognózisból eredő konzekvenciákat, el fogják veszíteni hitelüket, s ennek következtében használóikat is.

A könyvtáraknak az információt annyiféle formában kell gyűjteniük, ahány formában az mindennapi életünkben jelen van. A könyvtár és a használók közötti szolgáltatói kapcsolat megkívánja, hogy az információhordozó dokumentumok minden fajtája (könyv, periodika, hangfelvétel, film, video, térkép stb.) a használó közösség rendelkezésére álljon.

Egyre nagyobb a rés a televízió keresztül, az otthonokba érkező naprakész vizuális információ és a könyvtárakban jelenleg található képi információ között. A könyvtárhasználó ma Magyarországon általában a XIX. század elképzelése szerinti könyvtári állománnyal találkozhat, miközben mindennapi kulturálódásának egyik, talán leghatékonyabb eszköze a televízió.

A video megjelenése a külföldi könyvtárakban

A televíziótechnika, a videokamerákkal történő képrögzítés eredményeként a vizuális információhordozók újabb típusokkal gyarapodtak: a videóval. A video formái: a videoszalag (videotape), a videokazetta (videocassette), és a videolemez (videodisc).

Az új információhordozót az 1960-as évek második felétől – három területen kezdték hasznosítani:

- az oktatás,
- a közművelődés és
- a szociális szolgáltatások területén.

A három különböző terület mindegyike összefüggésben áll a könyvtári szolgáltatásokkal; feltehetően ez magyarázza a video igen gyors könyvtári térhódítását. A szolgáltatás ki-

alakulásának és fejlődésének gyorsasága – annak ellenére, hogy igen költséges dokumentumtípusról van szó, – meghaladta az egyéb audiovizuális dokumentumoknál tapasztalt ütemet.

A könyvtárakban a következő területeken kezdték használni a videót:

- a könyvtárosképzésben,
- a referenz munkában,
- a helybeni használatban és a kölcsönzésben,
- a hátrányos helyzetű használók ellátásában.

Eleinte a video – éppen úgy, mint pl. kezdetben a hangfelvétel – háttérinformációként jelent meg, azaz csupán háttérvideózásról beszélhettünk. Ez a szolgáltatási szint a videoszalagok, videokazetták kis számából, a kis könyvtári gyűjteményekből következett. Ahogy nőtt a dokumentumok száma és differenciálódott a rajtuk tárolt információ, úgy teljesedtek ki a velük kapcsolatos szolgáltatások is.

Kezdetben a könyvtárak csupán egy-egy lejátszóberendezéssel rendelkeztek. Ezt a képmagnetofont az olvasói térben helyezték el, egy kutatófülkében vagy egy asztalon. A gyűjteményekbe került első videokazetták az oktatás céljait szolgálták. Különböző felmérésekből kiderült, hogy a használók mindjárt előnyben részesítették a videokazettákat pl. a hangkazettákkal szemben. A vizsgálatok arra már nem derítettek fényt, hogy ténylegesen eredményesebben tanult-e az egyetemi hallgatóknak az a 60%-a, amely a videokazettákból is gyarapította ismereteit.¹⁶

Angliában a video az 1970-es évek elején az iskolai könyvtárakban és forrásközpontokban jelent meg; a differenciáltabb audiovizuális szolgáltatások azóta is itt találhatóak. A közművelődési könyvtárak a videót elsősorban a közművelődés és a hátrányos helyzetű könyvtárhasználók igényeinek kielégítésére használják.¹⁴

Dániában, Svédországban, Norvégiában 1973–1974-ben kerültek a videoszalagok, videokazetták a könyvtári gyűjteményekbe.^{8, 10}

Az Egyesült Államokban az első híradás a könyvtárak és a video lehetséges kapcsolatáról – javaslatként formájában, – 1971-ben jelent meg az American Libraries-ben.⁹ Az elkövetkező egy-két évben olyan mértékben fejlődött az új szolgáltatás, hogy 1973-ban szakfolyóirat indult *Cable Libraries* címmel, 1975-ben pedig az American Library Association kiadásában már megjelent a közművelődési könyvtári videoszolgáltatás normatívája.¹⁸ Az ALA a könyvtárostársadalom igényeit figyelembe véve ugyanebben az évben létrehozta az ISAD-on (Information Science and Automation Division) belül, a Video and Cable Communications Section-t. A videoszolgáltatás ezekben az években csupán a kereskedelmi forgalomban kapható videokazetták gyűjtését, feltárását és helybenhasználatát, illetve esetenként kölcsönzését jelentette. Ez az állapot 1976-ban megváltozott. Ekkor jelent meg az Egyesült Államokban az új könyvtári törvény, amely lehetővé tette, hogy könyvtárak is készíthessenek videokazettákat.³ A video gyors könyvtári térhódítására jellemző egy 1981. évi felmérés, amely szerint az Egyesült Államok 29 ezer könyvtára közül 500 könyvtár végez aktív videoszolgáltatást.¹

A gyarapodó videogyűjtemények következtében, a könyvtáraknak dönteniök kellett, hogy a vizuális információkat a 16 mm-es film vagy a video formájában gyűjtik-e? Számítások igazolták, hogy a videogyűjtés gazdaságosabb, mint a filmé, tehát a könyvtárak filmtárait videotáraknak kell felváltania.⁷

A videoszalagok és videokazetták gyarodása egyfelől, s a keresletük iránti használati igény másfelől, az 1970-es évek második felétől felvetette a dokumentumok kölcsönzésének gondolatát. A szalagok és kazetták kölcsönzése azonban feltételezte a könyvtárak közötti, illetve a könyvtárak és egyéb intézmények közötti együttműködést.

Az együttműködésnek különböző példáival találkozunk. A Texas State Library (USA) pl. 31, a hálózatához tartozó könyvtár között szervezte meg a videoszolgáltatást. 25 videoszalagon 400 cím található, és ez a kisebb gyűjtemény két-két hónapig van egy könyvtárban. Egy másik példa Kaliforniából, ahol a California State Audiovisual Consultancy 12 könyvtárral kötött szerződést videoszalagok és lejátszóberendezések olcsóbb áron történő vásárlására; a gyűjteményben 22 szalagon 555 cím található.⁶ Az amerikai államokban egymás után alakultak meg az LVN (Library Video Network – Könyvtári Video Hálózat) szervezetek; Maryland államban például 1979-ben az állam hét megyei könyvtári hálózatának összefogásából, a kezdeti lépésekhez nyújtott 130 ezer dolláros segéllyel. A hálózatok kialakítása a legjobb példa arra, miképpen lehet pénzt, felszerelést és munkaerőt megtakarítani az egyesülések révén. Jelenleg 11 megyei könyvtári hálózatot lát el az LVN videodokumentumokkal. A LVN hálózatban dolgozók között egyaránt találhatók könyvtárosok és videotechnikai szakemberek. Ennek az együttesnek a feladata, hogy képezze a könyvtári hálózatban videoszolgáltatásokat ellátó munkaerőket, és videoprogramokat állítson össze a hálózathoz tartozó könyvtárak számára. A hálózat központja egy videostúdió, az ún. „Blue Sky” stúdió, amely a baltimore-i Megyei Könyvtárban (Maryland) van. A stúdió alkalmas a lejátszásra, átjátszásra, és – mivel 2 színes hordozható kamerával is rendelkezik – felvételre is. Az amerikai videotársulások egyik legfontosabb jellemzője ugyanis az, hogy saját videofelvételeket is készítenek.

A könyvtárközi kölcsönzés keretein belül hozták létre az angliai könyvtárak videoszolgáltatásait is. A British Library Lending Division – jóllehet a tényleges igény még nem túl nagy – videogyűjteményt létesített, hogy a kisebb könyvtáraknak ne kelljen saját gyűjteményt létrehozniuk.¹²

Skandináviában a videoszolgáltatás három szintje a helybenhasználat, a kölcsönzés és a könyvtári stúdiók által készített felvételek. A kölcsönzés ingyenes. Amikor pl. a norvég Állami Könyvtári Felügyelőség sikraszállt a videodokumentumok ingyenes kölcsönzése mellett, két érvet hozott fel:

- „az ingyenesség megszüntetése a tapasztalatok szerint éppen azokat a csoportokat riasztaná el, akik legjobban rászorulnak a szolgáltatásra”,
- ugyanakkor „azért is veszélyes volna az ingyenesség elvének megsértése, mert utat nyithatna a hagyományos könyvtári szolgáltatások ingyességének megszüntetéséhez.”²⁰

Egyedül a szórakoztató videokazetták – a játékfilmek – kölcsönzésekor merülhet fel a kölcsönzési díj gondolata.

Bár a könyvtárellátó vállalatok Svédországban, Dániában, Hollandiában, az NSZK-ban évenként jelentős számú videokazettát ajánlanak a könyvtáraknak,^{21,22,23} egyre több könyvtár készít saját műsoros kazettákat, ha nem is olyan mértékben, mint az Egyesült Államokban.

Ezek a programok általában a következő csoportokra oszlanak:

- műsorok a könyvtárosok számára (képzési, továbbképzési céllal),
- műsorok a használók számára,
- műsorok a csökkenthallók és süketek számára.

Az első csoportba a könyvtárismertető, könyvtári folyamatokat ismertető, vagy például a könyvtári referenzs anyagokat bemutató programok tartoznak. Közöttük jelentős helyet foglalnak el a különböző könyvtári esettanulmányokat rögzítő felvételek. Ezek azzal foglalkoznak, hogy pl. mit kell tennie a könyvtárosnak, ha látja, hogy kollégája rossz választ ad az olvasó kérdésére, melyek a helyes és helytelen könyvtárosi magatartásformák stb., stb.

A használók számára készült felvételek életkor és felhasználási cél szempontjából különülnek el egymástól. Sok felvétel készül az idős emberek számára – ezeket az idősek otthona is megvásárolja – és sok a gyerekek számára: az utóbbiak nemcsak a fiókkönyvtárakba, de az óvodákba is elkerülnek. A felvételek elkészítése egy-két hónapot vesz igénybe. A korábban már említett LVN-hez tartozó bármely könyvtár kérhet például önálló programot is, ezt azonban egyeztetik a hálózathoz tartozó többi könyvtárral. Ismeretterjesztő és szórakoztató felvételek is készülnek, az elsők között nagy számban található helyismereti felvételek. A tagkönyvtárak méltányos áron vásárolhatják és bérelhetik (két hétre) a kazettákat, melyek árában már az átjátszás is benne van.^{4,19}

A könyvtárak által készített saját műsoros kazetták között jelentős helyet foglalnak el a csökkenthallók és süketek számára készített videokazetták. S egyáltalán: ez a fajta dokumentum igen alkalmas a fizikailag vagy mentálisan hátrányos helyzetben lévő könyvtári ellátására.

Az audiovizuális dokumentumok egyik legfontosabb erénye, hogy használatukban a vizualitást pótolja az információ auditív formája, és fordítva: akik az auditív információszerezés világából vannak kizárva, azok vizuális módon szerezhetik meg az igényelt információt. Tehát, amit a csökkentlátók és vakok számára a hangos könyv, a hangos folyóirat jelent, ugyanazt jelenti a nagyothallók és süketek számára a videoszalag és videokazetta.

A videoszolgáltatásban ezt a lehetőséget a skandináv országok könyvtárai ismerték fel először. Szerintük „a video forradalmi változást hoz a süketek számára.”¹¹ A könyvtárak videogyűjteményüket általában állami segítyből kapott pénzből alapítják meg, de a későbbi fejlesztés már saját erőből történik. A gyűjtemények olyan nagyságrendűek, hogy nem csupán a helybenhasználatot, de a kölcsönzést, sőt a könyvtárközi kölcsönzést is lehetővé teszik. Ahogy a vakok ellátásában kialakult az együttműködés a könyvtárak és a vakok szövetsége között, ennél a szolgáltatásnál a könyvtárak a süketek szövetségével dolgoznak együtt. Érdeemes még megemlíteni, hogy az Egyesült Államokban a mozgókönyvtárakban – a bibliobuszokban – is megjelentek már a videodokumentumok, s egyre nő az igény a mozgó médiatékák iránt.¹³

A videoszolgáltatás bevezetésének és a szolgáltatás fejlesztésének – elsősorban a kölcsönzésnek – első és legerőteljesebb ellenérve a szolgáltatás költséges volta.

Ezzel kapcsolatban egy dán könyvtáros kolléga a következőket írta: „Miután a dán államháztartás 1913-ban fizetéképtelenné vált, a tanácsadók azt javasolták, hogy csökkent-

kentsék a művészet és általában a kultúra anyagi támogatását”. A tanácsra a király a következőket válaszolta: „más dolog a szegénység, az ínség, és egészen más a korlátoltság.”¹⁰

Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy nem okoz még a nálunk jobb anyagi körülmények között élő országokban is gondot egy ilyen meglehetősen nagy befektetést igénylő szolgáltatás. De az anyagi gondok miatt nem mondanak le a szolgáltatásról, hanem megkeresik azokat a módokat, amelyek mégis lehetővé teszik az újfajta dokumentumtípus meghonosítását.

A szolgáltatás bevezetésének egyéb gátló tényezői is voltak az 1970-es évek elején a külföldi könyvtárakban. (Feltehetően ugyanezekkel a gondokkal fogunk idehaza is találkozni.) Ezek: könyvtárvezetők és a könyvtárosok újtól való ódzkodása, a könyvtárakban tapasztalható helyhiány, a könyvtárosok túlterheltsége, a könyvtárosképzés hiányosságai, s az anyagi nehézségekkel megegyező nagyságrendű gond: a standardizálás hiánya.

Videoszolgáltatás a hazai könyvtárakban

A képmagnetofonok a magyarországi könyvtárakban elsőként az Országos Oktatástechnikai Központ Könyvtárában és a tanárképző főiskolák könyvtáraiban jelentek meg, ez utóbbiakban is elsősorban az oktatástechnika segédeszközeként. Tehát a könyvtárak a videoszalagokat és videokazettákat eleinte a képzést segítő eszközként használták fel.

Ezek a dokumentumok még alig képeznek valahol is jelentős állományt. Elsősorban helyben lehet őket használni, de könyvtárközi kölcsönzésük is folyik. Az OOK mellett a szombathelyi Tanárképző Főiskola Könyvtárát kell kiemelni, ahol – a főiskola videostúdiójának köszönhetően – következetes az állománygyarapítás, s a szakszerű könyvtárosi munka eredménye a rendezett és feltárt állomány.

A közművelődési könyvtári hálózatban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vállalta magára a kezdeményező szerepét, amikor a Kertész utcai könyvtára számára képmagnót vásárolt.

A fentebb említett kezdeményezések alapján könyvtári videoszolgáltatásról még nem beszélhetünk Magyarországon. Ez a helyzet nemcsak érthető, de indokolt is. Hiszen ameddig a hazai kereskedelem nem garantálja egy vagy több fajta képmagnetofon folyamatos behozatalát, ameddig nem tudjuk, hogy végül is melyik típusú képmagnetofon terjed el hazánkban, addig csupán az anarchia fokozódnék újabb és újabb készülékek beállításával. „Jelenleg hiányzik az az országos méretű rendező elv, amely a használhatóság, a megvétel, a gazdaságosság, javíthatóság vonatkozásában egységes technikai megoldások irányába terelné a rendszertervezőket. A hazánkban működő jelenlegi képmagnó rendszerek jellemzője a sokféleség, amely a világgpiac gyorsan változó kínálata, valamint a „beszerezhetőség” és a „valutaforrások” különféle módzatai révén alakultak ki, (BÁV, OFOTÉRT, ELEKTROIMPEX, UNESCO, tartós kiküldetés stb.)”²

A videoszolgáltatás megszervezését a hazai könyvtárakban – okulva a külföldi példákból – alapvetően két szempont figyelembevételével kell elkezdni:

- a szolgáltatás – igen költséges volta miatt – a különböző hálózatokhoz tartozó könyvtárak, valamint a könyvtárak és egyéb közművelődési intézmények együttműködésének eredményeként kell, hogy létrejöjjön,
- a szolgáltatást úgy kell megtervezni, hogy továbbfejleszhető és bővíthető legyen.

Szolgáltatás – együttműködéssel

Hamis képet kapnánk a képmagnetofonok hazai elterjedéséről, ha nem említénék meg a megyei filmtárakat és az oktatási központokat. Ezekben az intézményekben – főképpen az utóbbiakban – ugyanis vannak képmagnetofonok és videodokumentumok, de ezek csak bizonyos oktatói csoportok, illetve intézmények számára elérhetőek.

Létezik tehát egy potenciális kapacitás, ami – mivel általában nem nyitott az egyéni használó számára, és mert a dokumentumok nincsenek rendezve és feltárva, – kihasználatlan. Ez a kihasználatlanság pedig nemcsak a jelen gazdasági körülmények között pazarlás!

A használó szempontjából mindegy, hogy hogyan nevezik azt az intézményt, ahol az általa kívánt dokumentumot – jelen esetben videodokumentumot – szolgáltatják. Ez az intézmény lehet oktatási központ, lehet művelődési központ, lehet megyei filmtár és lehet könyvtár. Egy a fontos, hogy a dokumentumokat az adott intézmény nyilvántartsa, formai és tartalmi szempontból feltárja és lehetővé tegye a dokumentumok helybenhasználatát, illetve kölcsönzését. Amelyik intézmény vállalja a feladatokat, oda kell összpontosítani a pénzt, a berendezéseket, a dokumentumokat.

A jelenlegi helyzet ismeretében úgy tűnik, hogy a fenti kritériumoknak legteljesebben a könyvtár tesz eleget. (Gondoljunk csak a megyei filmtárakra: azok állománya használható, ahol kérésükre egy-egy könyvtár rendezte és feltárta a gyűjteményt.)

Ezek szerint a könyvtárakat kellene úgy fejleszteni, hogy az új információhordozó a könyvtári állomány és szolgáltatás szerves részévé váljék. Így azonnal megnőne a szolgáltatást igénybevevők száma is, a korlátozott használatot a potenciálisan teljes körű használat váltja föl.

A szolgáltatás megszervezése

A fejlesztésnek kettős célja van: 1. Létre kell hozni egy központi képmagnó-bázist (videocentrumot). 2. Ki kell alakítani a hálózati könyvtári központok képmagnórendszerét.

A képmagnó-bázis legfontosabb feladata a sokszorosítás, az esetlegesen különböző méretű videokazetták egységesítése. A képmagnó-bázis, tehát egyfajta ellátóhelye, központja az ország könyvtári videohálózatának

A hálózati képmagnórendszerek ellátó központját, a képmagnó-bázist, egy már működő videostúdió fejlesztésével lehet megoldani, illetve kialakítani. Olyan stúdióéval, amely már eddig is egy könyvtári hálózat részeként, vagy legalábbis könyvtárközelben

működött. Ez utóbbira példa az OOK stúdiója, az előzőekre pedig a tanárképző főiskolákon létesített stúdiók.

A hálózati központok képmagnórendszerét először a régióközpontokban kellene megvalósítani, tehát Miskolcon, Szegeden, Debrecenben, Pécsen és Győrött; természetesen a fővárosi tanácsi könyvtári hálózat is rendelkezne képmagnetofonokkal. Egy-egy régióközpontban két képmagnetofon és két monitor lenne szükséges a tévé adások felvételéhez, saját felvételek készítéséhez és a videoközponttól kapott anyagok lejátszásához és átírásához.

A régióközpontokba való telepítést indokolja a jelenleg már működő, illetve tervezett körzeti tévéstúdió rendszer is; a körzeti stúdiók felvételei a helyismereti gyűjtemény lényeges részét képezhetnék.

A világ képmagnó technikájában jelenleg három jól elkülönülő rendszert találunk, amelyek egyben képminőségi színvonalat is jelentenek.

- *Stúdiószint.* A professzionista berendezések csoportja, amelyek korábban 2 inch, ma már 1 inch szélességű mágneses szalagra (videotekercs) rögzítik a tévé stúdiók jeleit. Jellemzőjük, hogy számottevő minőségi romlás nélkül képesek még az ötödik generációs átírást is adásba vinni. Árszintjük a 100 000 dollárt közelíti.
- *Zártláncú rendszer.* Ide tartoznak a 3/4 inch szalagszélességű kazettás U-matic gépek, amelyeket a japán SONY cég fejlesztett ki és tett egyeduralmukodóvá az egész világon. Az LB (Low Band) jelű, jóval a stúdiószint alatti képminőséget nyújt, míg a HB (High Band) jelű konstrukciók a stúdió minőséget közelítik meg. Az utóbbiakat főleg a tévék hírgyűjtő rendszerében alkalmazzák, felvevő kamerával együtt üzemeltetve. Jellemzőjük, hogy a harmadik generációs átírás még megfelelő képminőséget ad. A HB gépek ára 10–20 000 dollár, míg az LB gépeké nagyságrenddel kisebb (kb. 2000 dollár).
- *Home System.* Az otthoni és közösségi képmagnózás gépcsoportja. Minőségi jellemzőit tekintve a vevőkészülékekhez illeszkedik. Nem ad igényesebb képet, mint egy átlagos vevőkészülék. Jellemzőjük, hogy a második generációs átírás már észrevehető minőségromlást eredményez. Kezelésük rendkívül egyszerű. Áruk alig haladja meg a legdrágább színes tévékészülék árát (kb. 700–1500 dollár).

A könyvtárakban alkalmazható képmagnós rendszerek kiválasztásánál, figyelembe véve a hazai beszerzés pillanatnyi helyzetét, a *központi képmagnóbázist* U-matic LB rendszer és a Home System kombinációjával, a *körzeti képmagnórendszert* a Home System típusú gépekre alapozva kellene felépíteni.

A videodokumentumok könyvtári kezelésének alapkérdése, integráljuk-e őket a többi könyvtári dokumentum közé.

A külföldi szakirodalom végül is az integrálás felé hajlik, miközben megvallja, hogy ez ma még megvalósítandó vágyálom.

Az integrálást a következő tényezők gátolják: adminisztrációs nehézségek, helyhiány, a könyvtárosok nehézkessége.

Ugyanakkor az integrációnak olyan előnyei vannak, amelyek a könyvtár szolgáltatásait nemcsak mennyiségileg növelik, hanem minőségileg is újat hoznak.

Természetesen az integrálás nem csupán azt jelenti, hogy a videodokumentumok a könyvek és egyéb dokumentumok között vannak elhelyezve, hanem a munkafolyamatok integrálását, az egységes kezelés megvalósítását is jelenti. Azaz nem különül el a videodokumentumok állománygyarapítása, állománybavétele, bibliográfiai és tartalmi leírása, stb. az egyéb, a hagyományos dokumentumokétól. Meg kell óvni a könyvtárakat attól, ami a hangfelvételek esetében néhol bekövetkezett, jelesül, hogy önálló zenei könyvtárak jöttek létre az egy épületben lévő közművelődési könyvtárakon belül, ahelyett, hogy a meglévő könyvtári csoportok az új dokumentummal való foglalkozást is integrálták volna munkafolyamataik közé.

Az integrálást – egyéb előnyök mellett – két jelentős érv támasztja alá. Az egyik, hogy így a könyvtárhasználót az élet egyéb területein is megszokott dokumentumválaszték veszi körül; a másik, hogy ha az audiovizuális dokumentumokat a könyvtárak ugyanúgy kezelik, mint pl. a könyveket, akkor feltehetően éppen olyan természetes lesz a videodokumentumok térítésmentes kölcsönzése, mint amazoké.

IRODALOM

1. BAGGS, Chriss–BAHR Alice: Video in the libraries. = *Audiovisual Librarian*, 1981. vol. 7. no. 3. 37. p.
2. BARACSI Mihály–SÁGI László: A videotéka megvalósításának technikai problémái. Javaslat a könyvtárak videorendszerének kialakítására. Bp. 1982. kézirat, 13 p.
3. BERKE Barnabásné: Audiovizuális eszközök – mikrofilmtechnika = *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, 1982. 3.sz. 118–124. p.
4. BRADLEY, Lynne E.: Libraries Must Diversify Services to Insure Community Acces to Information = *Community Television Review*, 1981. Oct. 36–39. p.
5. DAY, Pam: Breaking new ground at Eurocentres = *Audiovisual Librarian*, 1981. vol. 7. no. 3. 9–12. p.
6. GENOVA, B. K. L.: Video and Cable : Emerging Forms of Library Services = *Library Trends*, 1979. vol. 28. no. 2. 297–309. p.
7. GOTHBERG, Helen N.: Videoworks at the Tucson Public Library = *Library Journal*, 1982. Jan. 33–37. p.
8. JACOBY, Lis: Sadan har RUC sat tapning af TV i System = *Bogens Verden*, 63. arg. 1981. 4. no. 280–285. p. = *KDSZ* 82/181
9. KENNEY, Brigitte–NORWOOD, F.: Visual Library Service = *American Libraries*, 1971. no. 2. 723–726. p.
10. KOEFOED, Ingerlise: All library service should be free of charge = *Scandinavian Public Library Quarterly*, 1981. no. 3. 82–84. p.
11. LINDEBERG, Kerstin: Video – a revolution for the deaf. = *Scandinavian Public Library Quarterly*, 1981. no. 2. 56–58. p.
12. LINE, M. B.: The British Library Lending Division and non-book materials = *Audiovisual Librarian*, 1981. vol. 7. no. 2. 25. p.
13. Mediamobiles. Views from the road. (Szerk.: Roberts, S. – Boyle, D.) (Ism.: Kiglicsné Katona Rita) = *Könyvtári Figyelő*, 1981. 6. sz. 467–469. p.

14. PINION, Catherine F.: The interlending and availability of AV materials in the UK. Report of a survey conducted in 1979 = Interlending Review, 1980. vol. 8. no. 2. 55–61. (Töm.: Szabolcsi Lászlóné) = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1981. 7. sz. 304–305. p.
15. SISTERTSON, Joyce–STOREY, Jan: Audiovisual integration = Audiovisual Librarian, 1981. vol. 7. no. 2. 20. p.
16. SPENCER, Ken: AV communication: small is beautiful = AV Librarian, 1981. vol. 7. no. 1. 22–27. p.
17. UDWIN, Martin: Video and public libraries: some notes and a proposal = AV Librarian, 1981. vol. 7. no. 3. 25. p.
18. Video and Cable Communications: Guidelines for Librarians, Chicago, 1975. ALA, 84. p.
19. Programs and Services. Library Video Network, 1981, Baltimore, 11. p.
20. Advarer mot a bryte med gratisprinsippet = Bok og Bibliotek = KDSZ 1982/791.
21. SPRINT, Ed: National Service to Public Libraries in the field of Audiovisual Media. The situation in the Netherlands. IFLA Council. 1981. 4. p.
22. GUMPERT, Jan: Central Service of Audiovisual Media in Sweden. IFLA Council, 1981. 2. p.
23. WIEMERS, Willi: Audiovisual Zids in the Federal Republik of Germany. IFLA Council, 1981. 11. p.

SAVMENTES PAPIRRA nyomtatja újabban az amerikai kiadók egy része azokat a kiadványokat, amelyeket tartós használatra szánnak.

(Information Hotline, 1983. március)

A DOKUMENTUMOK MEGÓVÁSÁRA SZOLGÁLÓ MIKROFILMEZÉS iránti igényeket méri fel két éves (1982–1984) program keretében az Association of Research Libraries; tervet dolgoz ki a mikrofilmezési együttműködésre a könyvtárak, levéltárak és mikro-dokumentum-kiadók között, előmozdítja a terv végrehajtását, gondoskodik a meglévő és a tervbe vett mikrofilmek bibliográfiai számbavételéről stb.

(Information Hotline, 1983. március)